
TURÓS MÁTYÁS

PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS PEDAGÓGUSPÁLYA OLASZORSZÁGBAN

Bevezetés

A tanárjelölt és gyakorló tanár az iskolai pedagógiában, a tanári pályában és szakmában, az iskolaügy szervezésében, általában az iskola világában nemcsak koherensséget, a képzés folyamán megismert tudományos megalapozottságot és szabályosságot, hanem kihívásokat is talál, külső és belső erőpróbákat is átél. A pedagógusképzők számára ezért a pedagóguspályára lépők és a már tanítási gyakorlatban állók gondolkodásmódjának, iskolaszervezetről alkotott nézeteinek, pedagógiai értékválasztásainak, iskolaképének (Hunyady és Nádas, 2014), vagy interkulturális nézeteinek (Gordon, 2014) vizsgálatai mellett a tanári professzió nemzetközi jellegzetességeit (tanárképzés, továbbképzés, tanári pálya és tanári szakma vizsgálatai) ismertető tanulmányok (Falus, 2011; Gordon, Oláh és Ütőné, 2016; Ütőné és Virág, 2016) is értékesek. A magyar nyelvű országtanulmányok között jelent meg Olaszországot bemutató tanulmány (Mészáros, 2011; Verő, 2013), de az eltelt időre tekintettel időszerű, hogy fenti szempontok alapján a jelenlegi viszonyokat áttekintsük.

A pedagógusképzés céljai közé tartozik a pedagógusjelöltek pedagógia célkitűzéseinek és nézeteinek formálása, annak a képességnek kialakítása, hogy a tanítói, tanári pályát választó jelölt már a képzés alatt képes legyen a hétköznapi és a tudományos pedagógia különbségeit felismerni, így később gyakorlatát megalapozott, tudományos igényű ismeretek alapján szervezze. Ez a tanárképzők és tanárképzés oldaláról is említésre méltó gondolat annyiban is találkozik Csapó, Bodorkós és Bús (2015) gondolataival, miszerint a képzőhelyek oktatóinak tudományos munkássága (publikációk mennyisége, minősége, idézettsége) a leginkább döntő a tanárképzés kvalitásának tekintetében, vagyis a tanárképzés fejlődését a kutatásalapú (research-based teacher education) módszer biztosítja. E nemzetközi tendenciáknak megfelelő irányok és változások egyre inkább kitapinthatók az olasz tanárképzésben, egyetemi kultúrában és publikációs tendenciákban (pl. Crosio, é.n.¹; Nirchi, 2016). A változások érintik a kompetenciákat, a tanárképzés reformját, a tanárképzést és továbbképzést, a tanári pálya jellemzőit. Ezek bemutatását szubjektív kitekintés és hasznos hivatkozások felsorolásával zárjuk.

1 <https://bit.ly/2xZqQx2>

Tanári kompetenciák

Magyarországon a tanárképzésben megszerzendő tudást, készségeket és képességeket a 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet, a tanárképzők kompetenciáit a 2010-ben Reykjavikban, 2012 márciusában Brüsszelben, 2013 februárjában Dublinban tartott nemzetközi konferenciák (l. Falus, 2014) alapján képesség, attitűd és a kompetencia meglétét vizsgáló önreflexiók szempontjaival Falus és Estefánné (2015) ismerteti. Az olasz közoktatási és felsőoktatási minisztérium (MIUR) honlapján található meg a 2016-2019-ig tartó 3 éves ciklusra szóló tanári kompetencialista (<http://bit.ly/2zXgDCH>), ezek egymás mellé állításával könnyebben figyelhetők meg a hasonlóságok és különbségek.

Magyar	Olasz
A tanuló személyiségfejlesztése	Integráció, állampolgári és globális állampolgári készségek
Tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése	Alapvető készségek fejlesztése, módszertani innováció alkalmazása
Szaktudományi, szaktárgyi és tantervi tudás integrálása	Digitális készségek fejlesztése, modern tanulási környezetek teremtése
A pedagógiai folyamat tervezése	Idegen nyelvi készségek
A tanulási folyamat szervezése és irányítása	Az inklúzió pedagógiája
A pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése	Értékelés és folyamatos önképzés
Szakmai együttműködés és kommunikáció	Didaktikai és szervezeti autonómia
Elkötelezettség és felelősségvállalás a szakmai fejlődésért	Iskola és munka
	A társadalmi kohézió elősegítése, a fiatalkori lemorzsolódás megelőzése

1. táblázat: Törvényben/rendeletben meghatározott tanári kompetenciák Magyarországon és Olaszországban

A kompetenciák értelmezésének fejlődő irodalma van. Tessaro (2012) a cselekvés, helyzet, problémamegoldás indikátorait a gondolkodási mintákkal, reflexióval összefüggésbe emelő képzési és értékelési mutatókat mutat be, továbbá a kompetenciák fejlődését leíró indikátorokat határoz meg.

Kompetenciaszint	Kezdő	Gyakorló	Haladó	Jártas	Szakértő
A kompetenciafejlődés tényezői					
Fejlődési jellemzők	Tudatos utánpótlás	Környezeti igazodás	Tudatosítás	Személyesség Sajátosság	Kreativitás Újítás
Helyzet	Személyesség	Főszó	Közösség	Általánosság	Egyetemesség
Időzítés	Mindennapi Folyamatos	Gyakori	Időszakos	Ritka	Új
Problémamegoldás	Kontextus- függő	Előzetes tapasztalatokból levezetett	Eljárásrendnek megfelelő	Stratégia-alapú	Heurisztikus
A kompetenciafejlődés gondolkodási vonatkozásai					
Kognitív	Megérteni, vizsaaadni	Alkalmazni, gyakorolni	Használni, hasznosítani	Igazolni, értékelni	Általánosítani, alkotni
Metakognitív	Felismerni	Lefuttatni	Megoldani	Értelmezni	Előrelátni
Taxonomikus	Megértés	Alkalmazás	Analízis	Értékelés	Szintézis
A kompetenciák környezeti illeszkedése					
Önrendelkezés	Megszilárdulás Csatlakozás	Elhelyezés Katalógizálás	Megvalósítás Szervezés	Alkotás Újraépítés	Újítás Feltalálás
Felelősségvállalás	Tudatosítás	Eredményesség	Hatékonyság	Kihatás	Kivetítés
A kompetenciák didaktikus vonatkozásai					
Szerepek	Vezető	Facilitátor	Tutor	Mentor	Értékelő
Mediátorok	Praktikus (cselekvések)	Ikonicus (képek)	Analogikus (eszmék)	Szimbolikus (konstrukciók)	Metaforikus (modellek)

2. táblázat: Kompetenciák Tessaro (2012) szerint

A tanárképzés reformjának terve

Az olasz közoktatás általános iskolai („scuola primaria” 6-11 évig), alsó közép („scuola secondaria inferiore” 12-14 évig) és felső közép („scuola secondaria superiore” 15-19 évig) fokozatokra tagolódik. Mivel az egyetemeket Olaszországban hagyományosan nem szakemberképzőknek, hanem a tudomány és tiszta kultúra központjainak tekintik, az egyetemi diploma 1998-ig minden további képzés nélkül lehetővé tette az általános iskola felső tagozatán és középiskolában a szaknak megfelelő tanítást. Az óvó- és tanítóképzés középszinten maradt. Olaszországban 1990-ben fogadták el, s 1998-ban léptették hatályba a pedagógusképzés megváltoztatására kidolgozott törvényt. Az olaszországi tanárképzést, tanártovábbképzést és tanári hivatást Mészáros (2011) és Verók (2013) az iskola- és tanárképzési rendszer e folyamatban lévő és még várható változásainak tükrében is bemutatja. Ezek alapján a reform főbb célkitűzései voltak:

1. A tanítóképzés egységes, 5 éves, a középfokú tanárképzés 6 éves legyen.
2. A képzésben ne csak a hagyományos, hanem egyéb, például angol nyelv és a modern technológiára épülő didaktikai kompetenciák fejlesztése is megjelenjen.
3. Az iskolai tanítási gyakorlat az iskolák és az egyetemek együttműködésére épülővé és gyakorlatiassá váljon.
4. A túlképzés elkerülésére előre tervezhessék a tanárképzések felvételi létszámát.

Mészáros (2011. 109.) tanulmányában – annak megjelenési idejére tekintettel – tehát még nem a kiforrott gyakorlatot, hanem az Oktatási Minisztérium honlapján közzétett (2009) reformterveket és elképzeléseket tudja ismertetni.

Tanárképzés Olaszországban

Olaszország jelenlegi tanárképzése a reformtörekvéseknek és elképzeléseknek alapvetően és tendenciáiban megfelel. Általános iskolai tanítóvá egységes, 5 éves, általános neveléstudományi képzésben szerzett végzettséggel lehet válni.² A keretszámokkal kontrollált tanítóképzésbe sikeres felvételi vizsga a belépő, a diploma megszerzését tanítási gyakorlat előzi meg, s gyakornoki szakasz követi. A gyakornoki szakaszt egy a képzőhellyel megállapodást kötött iskolában, gyakorlatvezető, tutor-tanár vezetésével (először a tutor munkájának megfigyelése, majd óratartás) lehet teljesíteni. A gyakornoki idő 24 egyetemi kreditnek megfelelő 600 óra. A gyakornokról értékelés készül. A fizetés olasz

² <https://bit.ly/2xZqQx2>

viszonylatban alacsony, 800 EUR/hó. A gyakornoki idő leteltével válik a jelölt „egészen” pedagógussá. Fizetése ekkor 1.000 EUR/hó, ami 5 évente emelkedik, a nyugdíjazás előtt megközelítően az 1.550 EUR-t éri el.

Olaszországban a tanári képesítést az 1999/2000-es tanévtől a 2008/2009-es tanévig a SSIS nevű iskolában lehetett megszerezni. A SSIS megyei szinten szerveződött, a felvehetők számát minden évben a MIUR határozta meg. Felvehetők voltak a régi képzési rendszerben diplomát szerettek, illetve az új rendszerben MSc diplomával is rendelkezők. A képzés négy félévig tartott, és különböző tantárgyakra lehetett specializálódni. A képzés szerves részét képezte a tanítási gyakorlat az erre szerződött gyakorló iskolákban, egy vezető tanár támogatásával. A képzés államvizsgával zárult. A 2012. március 14-i 31. miniszteri rendeletben hozták nyilvánosságra az új tanárképző rendszer pontos részleteit (Verók, 2013), így a 2012/2013-as tanévben indult az új, egyéves képzés, amely során tanári képesítést lehet szerezni. Az alsó és felső középfokú iskolában való tanításhoz 5 (+1) éves, nem általános neveléstudományi, hanem valamely szaktárgy tanítására jogosító képzés szükséges. A képzést követi a tanári képesítővizsga teljesítése és a képzési gyakorlat (TFA - „Tirocinio Formativo Attivo”)³ elvégzése. A tanárképzés azok számára nyitott, akik a régi rendszerben szerzett, legalább négyéves diplomával vagy a bolognai rendszerben szerzett MSc diplomával rendelkeznek. A változás lényege, hogy a képzés ne elméleti, hanem kifejezetten gyakorlatorientált legyen. A szintén regionális keretszámokkal meghatározott tanárképzésbe 3 részre osztott felvételi vizsgával lehet bekerülni a következők szerint.

1. Egy zárt végű kérdéseket tartalmazó teszt sikeres megoldása (díja 100-150 EUR/tantárgy).⁴

A teszt sikeres megoldása után lehetséges a felvételi eljárás folytatása.

2. A képző egyetem által gondozott írásbeli vizsga teljesítése.
3. A képző egyetem által gondozott szóbeli vizsga teljesítése.

A felvételi során pluszpontokat jelentenek a következők.⁵

1. Tanítási gyakorlat (360 tanítással töltött nap 4 pont; 361-540 tanítással töltött nap 6 pont; 541-720 tanítással töltött nap 8 pont; 721 nap felett minden 180 nap után további 2 pont)
2. Doktori cím 6 pont
3. Legalább 2 év tudományos kutatás 4 pont
4. Meglévő tanulmányok értékelése maximum 4 pont

3 <http://bit.ly/2zZMLWp>

4 <http://bit.ly/2A8YPWg>

5 <http://bit.ly/2zZMLWp>

5. Szakdolgozat jegye	4 pont
6. Publikációk	4 pont

Maga a képzés általános és szaktárgyi didaktikát, pedagógiai modult, műhelymunkákat („laboratorio”) foglal magába, záróvizsgával végződik a következő tematika alapján.

1. Neveléstudomány.
2. 475 óra direkt és indirekt gyakorlat egy iskolában vezető tanár segítségével. A gyakorlat tartalmaz hospitálást, aktív tanítást, illetve legalább 75 órát kell szánni a fogyatékkal élők integrálásához szükséges didaktikai módszerek elsajátítására.
3. Tantárgyspecifikus módszerek.
4. Pedagógiai és didaktikai gyakorlat.
5. Az iskolai gyakorlat értékelése.
6. Egy téma didaktikai kifejtése.
7. Záródolgozat megvédése.

A képzés díja egy tanévre 2.500-3.000 EUR. A tanári gyakornoki idő 60 egyetemi kreditnek megfelelő 1.500 óra. Sikeres teljesítést követően, tanári képesítéssel lehet jelentkezni egy regionális szintű jegyzékbe (graduatoria) ideiglenes helyettesítésre. A pedagógus köthet határozott idejű szerződést, vagy várhat a háromévente megrendezett rangsorolásra határozatlan idejű szerződéséért (országos szinten a tanári állások 50%-át a rangsorról, a másik 50%-át pedig pályázatok útján töltik fel). A kezdő tanár fizetése 1.100 EUR/hó, 35 év szolgálati viszony után megközelítően az 1.900 EUR-t éri el. A tanári munkaidő a következőképpen alakul.

1. Heti 18 tanóra megtartása.
2. Évi 40 óra iskolai osztályokat érintő pedagógiai megbeszélés.
3. Évi 40 óra tanári értekezleten való részvétel.
4. Évi 40 óra osztályozó értekezleten való részvétel.
5. Egyéb rendkívüli órák, az intézményvezető döntése alapján.
6. A június-júliusi vizsgákon való kötelező részvétel.

Tanártovábbképzés Olaszországban⁶

Az 1995-ös CCNL (kollektív szerződés) szerint a tanároknak 6 év alatt száz óra továbbképzésen kell részt venniük. Idővel az továbbképzéshez kapcsolt fizetésemelést törölték e megállapodásból, a további módosítások pedig a kötelező száz órát sem írták elő. Az 1997. március 15-én elfogadott 59. törvény 21. cikkelye határozza meg az iskolák jelenlegi működését.

⁶ Verók, 2013 alapján

A tanári továbbképzés kizárólag jogként és nem kötelességként szerepel a jelenleg érvényben lévő CCNL-ben. Előnyben részesítik Olaszországban azokat a kiegészítő egyetemi képzéseket, amelyek segítségével egy tanár sokoldalúvá válhat, új tantárgyat taníthat vagy továbbfejlesztheti tudását az általa tanított tantárgy területén. Egy tanárnak minden iskolai évben öt nap áll rendelkezésére, hogy továbbképzéseken vehessen részt. Ez alatt az öt nap alatt hivatalosan van távol, és az iskolának gondoskodnia kell a helyettesítéséről. Ha a továbbképzés miatt egy tanárnak utaznia kell, akkor az iskola visszatéríti az utazási költségeit, ha pedig egyetemi képzésre iratkozik be, akkor az iskolai igazgatónak kötelessége, hogy rugalmas órarenddel segítse tanulmányai sikeres elvégzését. Ha egy tanárt felkérnek, hogy egy továbbképzésen oktatóként vegyen részt, ugyanúgy jogosult az öt nap távollétre.

Mivel jelenleg nincs kötelező továbbképzési rendszer, tehát nem írja elő semmilyen törvény a tanárok kötelező továbbképzését, ezért az elvégzett továbbképzések sem jelentenek semmiféle pluszpontot az előmeneteli rendszerben. Jelenleg a tanárok fizetését kizárólag a tanítással töltött évek határozzák meg. Az elvégzett képzések után a tanárok csak egy tanúsítványt kapnak, kreditet nem. Pénzügyi vagy szakmai előmenetel szempontjából nem jelent számukra előnyt a továbbképzés.

1999-ben felmerült az igény, hogy a továbbképzéseket az iskola profiljának és igényeinek megfelelően szervezzék meg. Előnyben részesült a képzés és továbbképzés kötelezettsége, a munkaerő képzése, a felnőttképzés, a technológia fejlesztése, az egész életen át tartó tanulás. A 2000-ben körvonalazták az iskola személyzetének folyamatos továbbképző rendszerét. Bevezették a tanároknak, az igazgatóknak, a kiszolgáló és technikai személyzetnek szánt képzéseket és a kezdő tanárok első, gyakorlatinak számító éve és a már gyakorló tanárok képzését is.

A tanári pálya jellemzői Olaszországban

Costa (2011) a tanári professzió fejlődését meghatározó veszélyeket és lehetőségeket, a szerepviselkedés megtalálását vizsgálja, valamint felhívja a figyelmet a pálya kritikus fázisára, a pályára lépést követő első évekre. Vizsgálja a tanári pálya jellemzőit (3. táblázat) és keresi a kritikus szakaszok megsegítésének módszereit. Megállapítja, hogy az olaszországi tanárok az OECD átlaghoz képest magasabb életkorban lépnek a tanári pályára, és Vannini-Mantovani (2007. 13.) empirikus eredményeit erősíti meg, amikor bemutatja (4. táblázat) a nők felülreprezentáltságát a szakmában, aminek okát a fizetések egyéb országokhoz mért 40%-os mértékében látja.

Pályaszakasz	Szerep	Jellemzők	Orientációk	Tevékenységek
Kezdő	Tanulás	Szerepváltás Kognitív disszonancia	Az új kontextus megismerése Ön-újradefiniálás Szocializálódás a tanárszerephez	Kívülről jövő szabályok követése
Gyakorló	Szakmai gyakorlat megszerzése	Szabad gondolkodás Kíváncsiság Gondolkodási mintázat újjá-szerveződése Tapasztalatok újraértékelése	A kötődések kiépülése Eselyek Érdekek Attitűdök és motivációk	Tapasztalatok és ismeretek ütköztetése Eredményességre törekvés
Haladó	Szerep-azonosulás	Önzetlenség Konszolidáció Tapasztalatalapú működés	Önálló elhatározások és választások igénye	Rendszerhez, összefüggésekhez való alkalmazkodás
Jártas	Tekintély Vezetés	Önképzés Továbbképzés Kiegészítés	Önálló elhatározások, választások és a minőségi közeg igénye	Különböző helyzetek közötti analógiák és különbségek felfedezése Eltérő területek közötti tapasztalattranszfer Újraértelmezés
Szakértő	Kiteljesedés	Rutinná válás Szabad gondolkodás Növekvő azonosságigény	Értéktálcánosítási igény	A szituációk teljességükben való értékelése Mozgékony reakálási és vezetésre való képesség

3. táblázat: A tanári pálya jellemzői Costa (2011) szerint

Iskolafok/év	1990 (%)	1999 (%)	2008 (%)	OECD átlag (%)
Általános iskola (6-11 év)	89,0	93,2	95,0	79,0
Alsó középfok (12-14 év)	69,0	70,4	78,5	65,7
Felső középfok (15-19 év)	52,0	55,8	61,8	52,1
Összesen	70,0	73,1	78,4	65,6

4. táblázat: Nők aránya az olasz közoktatásban Costa (2011) alapján

A tanári megbecsültség⁷ és a kezdő pedagógusok beilleszkedése

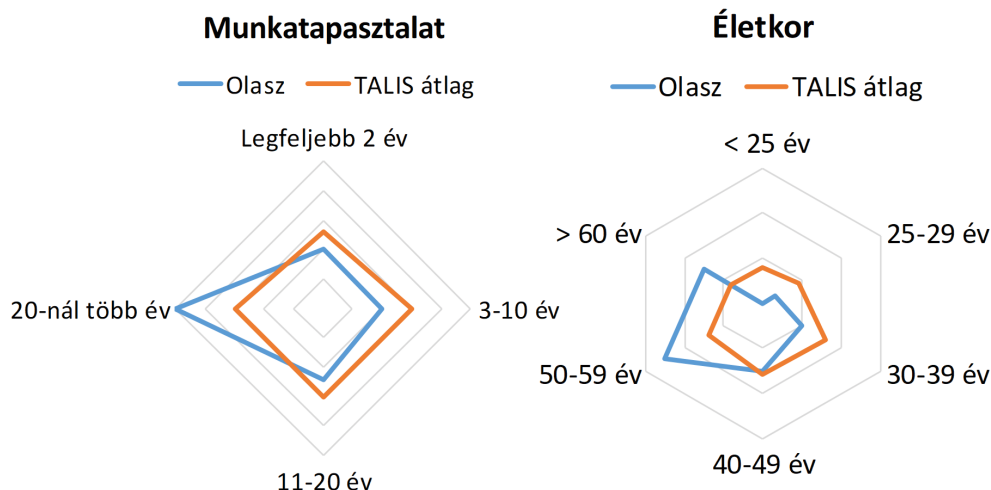
Egy tanár határozatlan időre szóló szerződésének első éve gyakorlati évnnek, azaz próbaidőnek számít. A tanév végén a tanárnak egy rövid szakmai bemutatkozást, a már megszerzett tapasztalatokat, a tanár erős és gyenge pontjait és az egy év próbaidő rövid összefoglalását bemutató beszámolót kell írnia. 10-15 oldalban összegeznie kell az egy év didaktikai tapasztalatait, és az ez idő alatt kötelezően elvégzendő 25 órás személyes és a 25 órás online tanfolyamról alkotott véleményét, következtetéseit, valamint további terveit és elvárásait. Egy bizottság a beszámoló alapján értékelést készít, amelyet a befogadó intézmény igazgatója a státusz véglegesítésével vagy elutasításával kapcsolatos döntésénél figyelembe vesz. Olaszországban a határozatlan időre szóló kinevezésre sokat kell várni. Évek telhetnek el úgy, hogy egy gyakorló tanár határozott időre szóló szerződéssel dolgozik. Amikor viszont megkapja a státuszt, akkor a ledolgozott éveit ellenére is kezdő tanárnak minősül, így a fent ismertetett egyéves képzést, azaz a próbaidőt és az 50 órát teljesítenie kell. Nehéz az előrébb jutás, és sokszor a megyék önálló bizottsága dönt arról, megkapja-e a tanár az előírt pontszámot. Előfordul az is, hogy egy tanár a lakóhelyétől több száz kilométerre található iskolában kap munkát (Verók, 2013).

⁷ E megállapításokat nem empirikus felmérések adatai és azok elemzése, hanem tanárokkal történő levélváltások (N=6) alapján tettem (T. M.)

	Férfiak		Nők	
	Pályára lépés	Véglegesítés	Pályára lépés	Véglegesítés
Tanító	25,9	33,3	23,7	29,6
Középtagozat	27,0	33,3	25,6	32,9
Gimnázium	27,9	32,9	26,5	32,5
Összesen	26,9	33,2	25,3	31,7

5. táblázat: A pályára lépés és a határozatlan idejű szerződések az átlagéletkorok vonatkozásában, Olaszországban Cavalli, Argentin (2010) alapján

További differenciálja a képet a tanári pályáiv egyéb szempontú megközelítése. Melchiori (2011) összeveti az olaszországi tanárok életkorát és pályán eltöltött idejét (5. táblázat), majd a középfok tanárai körében végzett kutatások alapján javasolja a tanítás és tanárképzés minőségének javítását, a munkaerő felvételénél a szigorúbb szelektálást, a szabványosítás és a tanúsítási eljárások magasabb szintre emelését. A tanári hivatás vonzerejének megnövelésére lehetőségnek látja a pénzügyi ösztönzők bevezetését, a teljesítményalapú karrierfejlesztést.

1. ábra: Tanárok életkora és pályán eltöltött ideje olasz és nemzetközi átlagban (TALIS), Melchiori (2011) alapján

A megkérdezettek szerint a tanári hivatás presztízse Olaszországban annak ellenére alacsony, hogy az elkötelezettséggel és felelősséggel kapcsolatos társadalmi elvárások magasak. A szülők általában, és különösen, ha kevés idejük van gyermekeikre, számtalan neveléssel kapcsolatos felelősségi kört

az iskolába, a tanárokhoz delegálnak. A tanár produktivitásának és szakmaiságának megítélését előnyösen befolyásolja, ha kevés (semennyi) évisméltő, lemorzsolódó diákja van. Tanárok szerint azonban ez önmagában nem elegendő munkájuk megítéléséhez és értékeléséhez. Egyrészt saját döntéssel könnyen engedhetnek át tanulókat vizsgán, másrészt – ellenkező esetben – a szülők nemtetszésüknek adhatnak hangot és vizsgálatot indíthatnak az iskolában, amely esetben az igazgató köteles megkezdeni a tanár munkájának ellenőrzését. Ezt a tanárok legtöbbször pszichés nyomásként élik meg, különösen, hogy a folyamat vége elbocsátás is lehet, tekintve, hogy az igazgató széles jogkörrel rendelkezik. A diákok e viszonyokkal tisztában vannak, tudják, hogy kevés tanulással is a következő évfolyamba léphetnek. A tanári presztízst tehát nem csak társadalmi vagy a szerényebb fizetéssel kapcsolatos okok miatt élik meg a tanárok alacsonynak.

Összefoglalás

A tanulmány az olaszországi tanárképzést, továbbképzést, a tervezett reformok utáni jellemzőket és a tanári pálya jellemzőit mutatta be. A szakirodalom vizsgálatával látszik, hogy az elmúlt években megnőtt a kompetenciákkal, sztenderdekkel foglalkozó irodalmak, és a tanári pályát vizsgáló empirikus vizsgálatok száma is. Előbbiek közül néhány felhasználásával láthatóvá vált az ezekről való gondolkodás, az elképzelések irányai. Az olasz közoktatás a szerzők szerint kihívásokkal is szembenéz, a szakma elnöiesedése, a magas tanári átlagéletkorok megoldandó feladatok, a továbbképzések rendszere és fizetések színvonala javítható, a pályára vonzást és megmaradást elősegítő jellemzők.

Törvények

- MIUR.AOOUFGAB.REGISTRO DECRETI.0000797.19-10-2016
- MIUR.AOODPIT.REGISTRO UFFICIALE(U).0003373.01-12-2016
- MIUR.AOODGPER.REGISTRO UFFICIALE(U).0009684.06-03-2017
- MIUR.AOODPIT.REGISTRO UFFICIALE(U).0000035.07-01-2016
- MIUR.AOODPIT.REGISTRO UFFICIALE(U).0002915.15-09-2016

Irodalom

- Costa, Massimiliano (2011): Criticità e opportunità di sviluppo professionale del docente nei primi anni di carriera in Italia. *Formazione & Insegnamento*. 9. 3. 41-58.
- Csapó Benő, Bodorkós László és Bús Enikő (2015): A tanárképző központok működési standardjainak és akkreditációs szempontjainak kialakítása. In: Horváth H. Attila és Jakab György (szerk.): *A tanárképzés jövőjéről. Pedagógusképzések – OFI koordinációval. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. Budapest.* 29-42.
- Falus Iván (szerk.) (2011): *Tanári pályaaalkalmasság - kompetenciák - sztenderdek. Nemzetközi áttekintés. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.*
- Falus Iván (2014): Pedagógusképzők az európai szakértői tanácskozások és tanulmányok tükrében. *Pedagógusképzés*. 41-42. 143-160.
- Falus Iván és Estefánné Varga Magdolna (szerk.) (2015): *A pedagógusképzők kompetenciái. Líceum. Eger.*
- Gordon Győri János (2014): *Tanárok interkulturális nézetei és azok hatása az osztálytermi munkára: A multikulturális és interkulturális szemlélet elméleti alapjai és történeti vonatkozásai az oktatásban. ELTE Eötvös. Budapest.*
- Gordon Győri János, Oláhné Téglási Ilona és Ütőné Visi Judit (2016): *A pedagógusszakma és- pálya népszerűsítésének technikái a nemzetközi gyakorlatban: elméleti alapok, kutatási kérdések, horizontális elemzési eredmények. Pedagógusképzés. 14. 43. 135-152.*
- Hunyady Györgyné és M. Nádaszi Mária (2014): *Az iskolakép változásai és változatai. ELTE Eötvös. Budapest.*
- Melchiori, Roberto (2011): Alcuni risultati della ricerca comparativa sui docenti della scuola. *Riflessioni sulla ricerca. Formazione & Insegnamento*. 9. 3. 103-116.
- Mészáros György (2011): *Pedagógusképzés és pedagóguspálya Olaszországban. In: Falus Iván (szerk.): Tanári pályaaalkalmasság – kompetenciák – sztenderdek Nemzetközi áttekintés. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.* 105-114.
- Nirchi, Stefania (2016): Evaluation of university teaching through students' questionnaire. *Formazione & Insegnamento*. 14. 2. 281-291.
- Tessaro, Fiorino (2012): Lo sviluppo della competenza. Indicatori e processi per un modello di valutazione. *Formazione & Insegnamento*. 10. 1. 105-119.
- Ütőné Visi Judit és Virág Irén (2016): *A tanári pálya népszerűsítésének jellemzői és népszerűség-növelésének technikái Németországban. Pedagógusképzés. 14. 43. 167-182.*

Vannini, Ira és Mantovani, Letizia (2007): I giovani insegnanti laureati in Scienze della Formazione Primaria. Un'indagine empirica tra gli abilitati del Corso di laurea di Bologna. *Ricerche di Pedagogia e Didattica*. 2. 15-54.

VerókAttila(2013):AtudástársadalmaésatanáritovábbképzésOlaszországban. In: Falus Iván (szerk.): *Pedagógus-továbbképzés: Nemzetközi áttekintés*. Líceum. Eger. 313-346.